

Zuid-Holland ziet strenger toe op dood-schieten zwanen

Zuid-Holland laat onderzoeken of jagers die Knobbelzwanen schieten, zich houden aan de regels. Dat zegt de provincie naar aanleiding van een uitzending van het tv-programma EenVandaag. Daarin was te zien hoe jagers in Zuid-Holland zwanen doodschieten.

De Knobbelzwaan is in Nederland een beschermd dier, maar als een boer overlast van zwanen ondervindt (door vraat en uitwerpselen) kan hij bij de provincie een ontheffing vragen om de dieren te laten doodschieten. Hij moet dan wel eerst zelf met diervriendelijke methoden hebben geprobeerd de dieren weg te jagen.

Volgens een Zuid-Hollandse dierenarts en Faunabescherming verleent de provincie de ontheffingen erg lichtzinnig, omdat de zwanen nauwelijks overlast geven. Ook zouden jagers broedparen met jongen schieten, wat niet is toegestaan. De provincie zegt toe dat zij haar eigen regels zal handhaven. De afgelopen drie maanden zijn in Zuid-Holland ruim duizend Knobbelzwanen doodgeschoten. Dat is evenveel als de afgelopen jaren gedurende een heel jaar. Volgens de jagersvereniging worden er meer zwanen geschoten, omdat er meer dieren in het gebied zijn sinds er een einde is gekomen aan het zwanendriften. Bij die praktijk werden zwanen illegaal gevangen en verhandeld.

Bron: Trouw, 26 februari 2016.

GS

Afname Smient door lager broedsucces

De Smient is één van de meest algemene overwinterende watervogels in Nederland. Net zoals bij andere grasetende soorten namen de aantallen Smienten gedurende tientallen jaren toe. Sinds 2002 is de soort echter duidelijk op zijn retour. Oorzaak: klimaatverandering, met als gevolg verschuivende winterkwartieren, leek een voor de hand liggende gedachte. Een nadere analyse laat zien dat er veel meer aan de hand is.

Het aantal Smienten in Nederland loopt vooral sinds 2002-'03 opvallend terug en is momenteel op het niveau van 1985-'90. Dat blijkt uit de resultaten van de maandelijkse watervogeltellingen in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring. Deze afname is in vrijwel alle Nederlandse provincies zichtbaar. Dit staat in contrast met de algemene toename van veel andere grasetende watervogels, die voor een aantal ganzen tot op de dag van vandaag aanhoudt. In de afgelopen decennia profiteerden grasetende soorten van de intensivering van het boerenland. Dat kwam vooral door de hoge kwaliteit grasland dat in de winter als voedselgebied beschikbaar blijft.

Zorgt klimaatverandering voor veranderingen in het winterareaal?

De afname van Smienten bij ons staat niet op zichzelf. In heel Noordwest-Europa stabiliseerde het aantal zich rond 1995 en nam het de laatste tien jaar af. Aan de zuid- en

Knobbelzwanen worden steeds meer als een probleem gezien en worden weer regelmatig verjaagd of geschoten. Olieverfschilderij: Elske Scheen-van Santen.

westgrens van het winterareaal (bijvoorbeeld Spanje en Ierland) liep de stand zelfs nog sterker terug. Daarentegen werden in recente jaren in het noorden, onder andere in Zweden en Denemarken, steeds grotere aantallen gesignaleerd: een effect van de gemiddeld warmere winters. Voor verschillende vogelsoorten, zoals de Grote Zaagbek en het Nonnetje, heeft klimaatverandering aantoonbaar gezorgd voor een verandering van het zwaartepunt van de verspreiding in de winter. Dichter bij de broedgebieden overwinteren werd niet langer afgestraft door een vorstperiode en grotere wateren bleven ijsvrij en beschikbaar om te overwinteren. Bij de Smient verschoof het zwaartepunt van de winterverspreiding nauwelijks. Het zwaartepunt ligt nog steeds in het westen van Nederland.

Slechte broedresultaten belangrijke drijfveer achter afname

In een recent artikel van Tony Fox en anderen in het Finse blad *Omis Fennica* wordt aannemelijk gemaakt dat een slechter broedsucces de belangrijkste factor is die de huidige afname van het aantal Smienten verklaart. De auteurs gebruikten daarvoor niet alleen informatie uit de broedgebieden, maar ook leeftijdsgegevens van vleugels van in Denemarken geschoten dieren. Deze worden daar door jagers verzameld en deze maken het mogelijk inzicht te krijgen in de populatieopbouw van de aanwezige Smienten. De jaarlijkse aantalsveranderingen blijken heel goed te passen in veranderingen van het broedsucces. In de periode 2002-'10 was het aantal jongen in de meeste jaren relatief laag en bleven duidelijke piekjaren uit. Deels werd de tendens naar slechte broedjaren verklaard door natte en koude weersomstandigheden in de broedgebieden; de auteurs sluiten echter

(een combinatie van) andere oorzaken niet uit. Bovendien ontbreekt een belangrijke tweede demografische factor in hun analyse: de jaarlijkse overleving. Die wordt mede bepaald door de mate van afschot, waarover in veel landen (inclusief Nederland) maar mondigesmaat gegevens makkelijk toegankelijk zijn voor verdere analyse.

Nederlandse watervogeltellingen in internationaal perspectief

De analyse van de internationale Midwintertellingen laat nog eens zien hoe lastig het is goed inzicht te krijgen in wat er gaande is op basis van uitsluitend landelijke tellingen. Het beeld wordt pas compleet met de resultaten van tellingen op de hele trekroute. Wanneer je dan ook nog inzicht in broedsucces (en liefst ook van de overleving) hebt wordt het mogelijk de aantalsveranderingen te verklaren, zoals nu voor de Smient. Meer informatie hierover is te vinden op de website van Sovon: <http://www.sovon.nl>.

Bron: *Sovon Vogelonderzoek Nederland*, 25 december 2015.

GS

Blauwe Kiekendief broedt in Flevoland

Voor het eerst sinds tien jaar heeft in 2015 een paartje Blauwe Kiekendief succesvol gebroed in Flevoland. Het paartje had er een nest in grootschalig akkerbouwland. De Blauwe Kiekendief is in Nederland een zeer zeldzame broedvogel, met de laatste jaren rond de elf broedparen. De reproductie is erg laag en ze dreigen in Nederland als broedvogel te gaan verdwijnen.

Broedende Blauwe Kiekendieven in Flevoland

Tussen 1959 en 1973 hebben Blauwe Kiekendieven gebroed in Oostelijk Flevoland, met als hoogste aantallen acht tot tien paren rond 1971-'72. In 1971 werden de eerste broedparen Blauwe Kiekendieven geregistreerd in Zuidelijk Flevoland. Vanaf 1973 komt hij als broedvogel ook in de Oostvaardersplassen voor. Flevoland kende topjaren met in 1977 en 1980 respectievelijk veertig en vijftig broedparen. In muizenrijke jaren zouden er ook enkele paren tot broeden zijn gekomen op akkers. Met het verdwijnen van de pioniersbegroeiing namen de aantallen na 1980 jaarlijks snel af en bleven er uiteindelijk enkele broedparen in de Oostvaardersplassen over. Sinds 2005 is het Blauwe Kiekendieven

Het broedsucces van Smienten is laag en de aantallen nemen tegenwoordig af.
Foto: Jelle de Jong.

daar echter niet meer gelukt om succesvol te broeden.

Van de duinen naar de akker

Jarenlang was de Blauwe Kiekendief een typische broedvogel voor de Waddeneilanden, met daarbuiten enkele paartjes in de Oostvaardersplassen.

Het jaar 2009 is een nieuw keerpunt wat broedgebieden en broedlocaties van Blauwe Kiekendieven betreft. In dat jaar deed een eerste paartje Blauwe Kiekendieven een broedpoging in een perceel wintertarwe in een akker in Groningen. Het mannetje van dit paar kwam van Texel. In de daaropvolgende jaren zijn er jaarlijks gemiddeld 3,8 paartjes vastgesteld in de akkers van Oost-Groningen. Gemiddeld vlogen er in Oost-Groningen in 2010-'15 per paartje 1,5 jongen uit.

In 2010 en 2013 werd vroeg in het broedseizoen een paartje Blauwe Kiekendieven waargenomen in Oostelijk Flevoland, maar er kon geen broedpoging vastgesteld worden. In 2014 werd in Zuidelijk Flevoland in het broedseizoen met enige regelmaat een jagende man Blauwe Kiekendief gezien. Ondanks uren posten en zoeken met vrijwilligers van de Werkgroep Grauwe Kiekendief kon het paartje niet gevonden worden. Het vermoeden dat er wel een broedpoging geweest moest zijn, werd bevestigd toen er half juni in dezelfde omgeving ook een vrouwtje werd waargenomen dat daar wat rondhing. Ze was in de rui, wat een aanwijzing is dat ze gebroed moet hebben. Haar gedrag wees op een mislukte broedpoging.

Flevolands broedsucces in 2015

Het broedseizoen 2015 was voor de Blauwe Kiekendieven in Flevoland in meerdere opzichten historisch te noemen. Het betrof het eerste succesvolle legsel sinds tien jaar in deze provincie, het was het eerste beschermde nest en het eerste bekende succesvolle nest in Flevolands akkerland.

Tijdens een zoekdag met vrijwilligers naar broedpaartjes van Grauwe Kiekendieven is met de informatie van 2014 in het achterhoofd uitgebreid gepost in Zuidelijk Flevoland. Die actie wierp zijn vruchten af, want tijdens het posten werd daar een actief paartje Blauwe Kiekendieven waargenomen. De desbetreffende boer verleende direct alle medewerking aan het beschermen van het nest. Hij was al bekend met de Werkgroep Grauwe Kiekendief vanwege broedparen van Grauwe

Ook in Flevoland komt de Blauwe Kiekendief nu voor als broedvogel.

Foto: Hans Schouten.

Kiekendieven op zijn land in 2004, 2005 en 2008. Op 18 juli werd het nest in Flevoland met een stroomhek beschermd. Op dat moment waren er drie kleine jongen en nog twee eieren aanwezig in het nest.

Voor Blauwe Kiekendieven is een nest met jonge jongen half juli laat te noemen. Normaal gesproken beginnen Blauwe Kiekendieven tussen eind april en begin mei met het leggen van eieren en het broeden. Ter vergelijking: in Oost-Groningen werden op 11 juni bij een nest de jonge Blauwe Kiekendieven geringd. Zij hadden een leeftijd van 19 tot 22 dagen. Een nadeel van een laat nest in wintertarwe is dat er dan veel landbouwwerkzaamheden rond het nest plaatsvinden: van de oogst van de tarwe, het bespuiten van de tarwestoppel en het uitrijden van schuimaarde tot en met het injecteren van mest.

De jongen, twee mannetjes en een vrouwtje, vlogen tussen 10 en 15 augustus gezond uit. Dit broedgeval van de meest bedreigde Nederlandse roofvogel geeft hoop dat in navolging van de Grauwe Kiekendief ook Blauwe Kiekendieven zich weer in Flevoland weten te vestigen. Tegelijkertijd toont het aan hoe kwetsbaar de soort nog is. Zie ook: <http://www.werkgroepgrauwekiekendief.nl>.

Bron: Werkgroep Grauwe Kiekendief, 28 januari 2016.

GS

Papegaaiduiker aangespoeld op Texel

Op 13 februari 2016 werd een bijzondere vondst gedaan op het Texelse strand. Eco-mare-medewerkster Els Wennekendonk vond er een Papegaaiduiker. Deze prachtige vogels zie je hier niet zo vaak. In de zomer broeden ze langs de rotskusten van Frankrijk, Groot-Brittannië, IJsland en de Scandinavische landen. In deze tijd van het jaar leven ze

op open zee. Door de storm kunnen ze uit de koers raken. Elk jaar gebeurt dat wel eens. Vanwege de bijzondere snavelvorm herken je een Papegaaiduiker direct. De snavel is extra opvallend en kleurig tijdens het broedseizoen. Wat verenkleeft betreft lijkt hij op een pinguïn, net als zijn familieleden de Zeekoeten en Alken. Maar hij is kleiner. Volwassen Papegaaiduikers hebben witte wangen en schuine zwarte lijnen rond de ogen.

Geen Nederlandse soort

Papegaaiduikers broeden niet in Nederland en ook in de winter blijven ze meestal ver uit de kust. Soms worden deze opvallende zeevogels toch gezien door Nederlandse vogeltellers wanneer ze razendsnel langs de kust vliegen. Tijdens stormachtig weer spoelen ze hier soms aan. Gemiddeld worden per winter één of twee exemplaren gevonden op Texel. In 2012 waren het er zelfs 27. Toen deze vogels werden onderzocht, bleek dat ze ondervoed waren. Ze hadden niet genoeg vis kunnen vinden. Zie ook: <http://www.ecomare.nl>.
Bron: bericht Ecomare, 13 februari 2016.

GS

Eitjes van Albert Heijn komen uit

Nadat op 16 februari 2016 bekend werd dat er zes levende kwartelkuikens waren gekomen uit eitjes van een supermarkt leidde dat nieuws tot een storm van berichten op sociale media.

Fionne Bottema uit het Drentse Yde liet via Facebook weten dat zij – bij wijze van experiment – kwarteleitjes van de supermarkt probeerde uit te broeden in een pas gekochte broedmachine. Dat experiment lukte ook nog! Dat is nou één van die verhalen waarvan altijd gezegd wordt dat zoiets niet kan, omdat supermarketeieren niet worden bevrucht.

De 24 ‘probeereitjes’ kwamen uit een filiaal van Albert Heijn. Eén op de vier eieren kwam uit. Volgens de supermarktketen is er sprake van een verdwaald haantje tussen hennen. Dit is uitzonderlijk, want de hennetjes op het Zwitserse bedrijf worden gescheiden van de haantjes, weet AH-woordvoester Els van Dijk. Voor de kwaliteit en de eetbaarheid maakt het overigens niet uit dat eieren bevrucht zijn. Ook kippeneieren zijn soms bevrucht wanneer legkippen in contact kunnen komen met een haan die er bij de selectie van duizenden hennetjes doorheen geglipt is. Bevruchting kan ook komen door hanen die bewust bij legkippen mogen lopen. Dat

Vliegende Papegaaiduiker met prooi in de bek.
Foto: Wim Smeets.

komt onder meer op biologische bedrijven wel voor.

Bron: De Telegraaf, 17 februari 2016.

GS

Zwanen blijven op menu van De Pronckheer

De provincie Utrecht onderneemt geen actie tegen Streekrestaurant De Pronckheer in Cothen. In dat restaurant worden Knobbelswanen geserveerd.

Eind januari vorig jaar, stelden de Partij voor de Dieren en 50Plus daarover schriftelijke vragen in de Tweede Kamer. Ze vinden het onacceptabel dat deze dieren bij chef-kok Arjan Smit op de menukaart staan. De provincie is het daarmee oneens en benadrukt dat De Pronckheer de regels niet overtreedt.

Volgens een woordvoerder verleent de provincie ontheffingen aan jagers om Knobbelswanen af te schieten omdat ze op grote schaal landbouwgewassen vernietigen. Bovendien kan de verkeersveiligheid in gevaar worden gebracht, bijvoorbeeld op fietspaden. De gedode dieren mogen volgens de Flora- en faunawet 2014 verhandeld worden. De provincie is niet bereid de werking van deze wet op te schorten door een verbod.

Smit: ‘De provincie heeft ruimte gegeven voor consumptie en handel van bij de schadebestrijding gedode dieren. Hierdoor ontstaat een nuttige toepassing van natuurproducten, die anders mogelijk in afvalverwerkingskanalen terecht komen. Met dit beleid wordt het vlees weer in de voedselketen gebracht.’

Het Cothenese streekrestaurant kwam al eerder in opspraak toen er onder meer muskusratten, doodgereden wild en gans werden geserveerd. De eigenaar en chef-kok Arjan Smit werd bedreigd, onder meer via Facebook.

‘Ik wil voedselverspilling ter discussie stel-

len. Het is toch puur zonde dat bewust gedode zwanen worden verbrand, terwijl het heerlijk vlees is dat lijkt op rosbief. Het is jammer dat er kritiek over ontstaat, want ik doe niets verkeerd,' aldus Smit.

Bron: De Telegraaf, 23 februari 2016.

GS

Publiekslieveling gaat kopje onder

De Wilde Eend heeft het moeilijk. De populatie neemt al jaren in dramatisch tempo af en niemand weet hoe dat komt. Een groot onderzoek moet helpen de vogel te behouden voor onze wateren.

In elke sloot of plas zwemmen nu nog Wilde Eenden rond, maar hun aantal loopt hard achteruit. Telde Nederland in het jaar 2000 nog maximaal zo'n 500.000 broedparen, dat aantal ligt nu ongeveer twintig procent lager en de daling lijkt niet at te nemen. Bovendien overwinteren ook steeds minder Wilde Eenden in Nederland.

Deskundigen staan voor een raadsel, want elders in Europa gebeurt dit niet. Sovon Vogelonderzoek Nederland en het Nederlands Instituut voor Ecologie starten daarom in opdracht van het Faunafonds een groot onderzoek.

Volgens Sovon-woordvoerder Albert de Jong bestuderen de onderzoekers alle factoren die van invloed kunnen zijn op de stand, het broedsucces en de sterfte van Wilde Eenden. 'We willen in beeld brengen hoeveel jongen worden geboren en hoeveel eenden het overleven', aldus De Jong.

De Wilde Eend is de meest voorkomende eendensoort in ons land. Niemand maakte zich zorgen over deze watervogels. Uit jaarlijkse tellingen blijkt dat de populatie sterk afneemt en dat dit al sinds 1990 aan de gang is.

Deskundigen houden er rekening mee dat de vogels door de zachte winters minder de neiging hebben om in Nederland te overwinteren, maar dat verklaart niet de sterke daling

In vrijwel elke sloot of plas zwemmen nog steeds Wilde Eenden, maar hun aantal loopt hard achteruit.
Tekening: Caroline Elfferich.

van het aantal eenden.

Mogelijk heeft de afname te maken met veranderingen in de biotoop. Er is een internationaal onderzoek naar de versturende werking van geneesmiddelen in oppervlaktewater. Dat kan een factor zijn bij de voortplanting of zelfs de sterfte van waterdieren.

Bron: De Gelderlander, 7 maart 2016.

GS

Saeftinghe belangrijk voor zeldzame Waterrietzanger

Met het ringen van vogels komen we aardig wat te weten over hun voorkomen, trekgedrag en dergelijke. Ook in Het Verdrongen Land van Saeftinghe wordt geringd. Dergelijk ringonderzoek is een aanvulling op de vogeltellingen als het gaat om soorten met een verborgen levenswijze. De Waterrietzanger, een bedreigde soort, is daar een voorbeeld van. Dankzij het ringonderzoek weten we dat die Saeftinghe aandoet tijdens de trek. In 2015 zijn er in Saeftinghe vier Waterrietzangers geringd, één daarvan werd acht dagen later teruggemeld vanuit Frankrijk, circa 350 km verderop.

De Waterrietzanger is erg zeldzaam en bij reguliere vogeltellingen worden ze bijna nooit gezien – jaarlijks slechts enkele tientallen in Nederland – vanwege hun verborgen levenswijze. In Saeftinghe vangen de ringers bijna jaarlijks wel enkele exemplaren. Dit betekent dat Het Verdrongen Land van Saeftinghe een belangrijke pleisterplaats is voor deze vogel tijdens de trek.

De Waterrietzanger broedt in moerasgebieden in Oost-Europa en Rusland en overwintert in Afrika. Ook tijdens de trek verblijven ze in gebieden die vergelijkbaar zijn met de broedgebieden: moeras met veel biez en zeggen. Door ontwatering is veel van deze biotoop verdwenen. Men vermoedt dat de keuze voor Saeftinghe te maken heeft met de aanwezigheid van zeebiesvelden in combinatie met riet. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of deze hypothese klopt. Zie ook: <http://www.hetzeeuwse-landschap.nl/>.

Bron: bericht van Het Zeeuwse Landschap, 9 december 2015.

GS

Vogels profiteren van natuurakkers

Een leuk bericht uit De Krim (Hardenberg, Ov.). De ingezaaide akkerranden met kruidenrijke akkerbloemen en -kruiden en oude granen leveren dagelijks voedsel voor vele vogels waaronder de Blauwe Kiekendief en

vele Kepen.

‘Vink, Keep, Groenling en Blauwe Kieken-dief worden elke dag gezien in de akker-randen bij De Krim,’ aldus Johan Poffers, natuurkenner uit Hardenberg. Deze vogels profiteren volop van de vorig en dit jaar ingezaaide akkerranden. Particuliere grondeigenaren hebben dankzij de projecten Natuurakkers en Mijn Natuurakker van Landschap Overijssel een deel van hun grond ingezaaid met een exclusief zaaimengsel van 1- en 2-jarige inheemse akkerbloemen en -kruiden en (oude) granen.

Biodiversiteit

Zelfs door een ‘kleine’ natuurakker aan te leggen dragen mensen al bij aan het versterken van het leefgebied van vlinders, bijen en andere insecten. Zo is geconstateerd dat in de winter ook het leefgebied voor vele vogelsoorten wordt versterkt. In Overijssel is de afgelopen jaren op ruim tweehonderd locaties ruim 16 ha akkernatuur ingezaaid. Een geweldig resultaat waar we nu de vruchten van plukken!

Winter

Een natuurakker blijft in de winter overstaan (wordt niet geoogst). Dit is goed voor vogels op zoek naar voedsel en zij zijn ook een goede schuilgelegenheid voor bijvoorbeeld kleine zoogdieren. Belangrijk is ook dat een natuurakker niet wordt bemest of begraasd en dat er geen pesticiden worden gebruikt. Er wordt ook niet gejaagd op een natuurakker. Zie ook: <http://www.landschapoverijssel.nl>. Bron: Bericht van Landschap Overijssel, 27 januari 2016.

GS

Veel meer mannen bij Tafeleenden

Er zijn 's winters in Noordwest-Europa steeds minder Tafeleenden te zien. In de afgelopen vijftientig jaar nam het aantal overwinteraars met een kwart af. Dat is een ontwikkeling die ook in Nederland goed merkbaar was. Een zorgelijke afname met een nog onbekende oorzaak. Er lijkt iets mis met de opbouw van de populatie. Om daar meer over te weten te komen turfden waarnemers in heel Europa de geslachtsverhouding bij deze eendensoort. In Nederland bekeken waarnemers in de afgelopen maanden ruim 50.000 Tafeleenden: 71% mannetjes, 29% vrouwtjes. De afname van Tafeleenden is al een tijdje voer voor discussie van eendenspecialisten.

Verscheidene vogels, waaronder Kepen, profiteren volop van ingezaaide akkerranden.
Tekening: Caroline Elfferich.

Er zijn – in tegenstelling tot bijvoorbeeld bij zaagbekken – geen duidelijke aanwijzingen voor een verschuiving van het winterareaal onder invloed van gemiddeld zachter worden de winters. Regionaal spelen voedselproblemen mee, maar dat lijkt op populatieniveau niet de hoofdreden te zijn. Eén van de hypothesen voor de scheve geslachtsverhouding is dat er jaarlijks te weinig vrouwtjes overleven. Dat zou komen doordat ze in de broedperiode makkelijker gepredeerd worden dan mannetjes. Een andere hypothese is dat mannetjes eerder aankomen in de wintergebieden. Daar zouden ze vervolgens de beste voedselplekken bezetten. Maar zijn er ook echt minder vrouwtjes?

Veel meer mannen

Om die vraag te beantwoorden, deed Kane Brides van de Duck Specialist Group dit na-jaar de oproep om in heel Europa geslachtsverhoudingen van Tafeleenden te noteren. In Nederland sloegen Waarneming.nl en Sovon de handen ineen en riepen waarnemers en watervogeltellers op om Tafeleenden te turven. In de periode 1 november tot 31 januari gaven 814 waarnemers 3737 bruikbare waarnemingen door, waarvan 3551 via Waarneming.nl. Een imposante steekproef met een mooie spreiding over het hele land. Er zitten vast wat dubbel getelde eenden tussen, maar na een bewerking van de getallen ontstaat er een eenduidig beeld: in vrijwel iedere groep in ons land hebben mannetjes de overhand.

Niet veel veranderd

De verhouding in Nederland pakt dus sterk in het voordeel van de mannetjes uit. Voor een totaalbeeld moeten de gegevens natuurlijk gecombineerd worden met tellingen uit heel Europa. Zo'n internationale telling werd ook al eens in de winters van 1988-'89 en

1989-'90 gedaan. Destijds bleek de verhouding 59% mannen en 41% vrouwen te zijn. In Nederland was het aandeel mannen 65 à 70%; er is in de afgelopen vijftientig jaar dus niet veel veranderd in de samenstelling van groepen Tafeleenden in ons land. Op basis van de internationale gegevens zal er ongetwijfeld een uitgebreidere analyse worden gedaan door de eendenspecialisten. Overigens is het turven van geslachten (en leeftijden) altijd een zinvolle actie om populatie-ontwikkelingen te kunnen volgen.

Zie ook: <http://www.sovon.nl>.

Bron: Bericht Sovon, 15 februari 2016.

GS

Hoe de Bonte Kraai van het toneel verdween

Bonte Kraaien zijn tegenwoordig een zeldzame verschijning in het Nederlandse winterlandschap, maar dat is niet altijd zo geweest. Een dikke halve eeuw geleden overwinterden ze misschien nog met honderdduizenden in ons land. Nu gaat het nog maar om enkele tientallen vogels, zo blijkt uit de PTT-tellingen van Sovon. Waardoor verdween de Bonte Kraai?

Aan het begin van de twintigste eeuw moeten het werkelijk enorme aantallen Bonte Kraaien zijn geweest die hun noordelijke broedgebieden verlieten om in het zuiden te midden van hun zwarte soortgenoten te overwinteren. Ieder najaar trokken massa's Bonte Kraaien vanuit de broedgebieden in Fenno-Scandinavië en Rusland naar West-Europa om daar de winter door te brengen. Dat gebeurde aan de westkust van de Britse eilanden tot diep in Frankrijk. Het uitzwermen naar westelijk Europa in de wintertijd deden Bonte Kraaien al zeker sinds de middeleeuwen. Dat is te concluderen door het bestuderen van miniaturen in oude handschriften.

Ooit meer dan honderdduizend

Vanaf het begin van de twintigste eeuw veranderde er iets. De winteraantallen in Midden-Engeland en Zuid-Frankrijk liepen terug. Langzaam verschoof de winterverspreiding steeds verder naar het noordoosten. Omstreeks 1950 overwinterden er naar schatting minimaal 100.000 Bonte Kraaien in Nederland. In 1980 waren dat er volgens een voorzichtige schatting nog 26.000. De verhouding Bonte Kraai / Zwarte Kraai was in die tijd in de winter circa 1:10. Van de grijszwarte kraaien waren er ook steeds minder te zien tijdens

In de afgelopen vijftientig jaar nam in Noordwest-Europa het aantal overwinterende Tafeleenden met een kwart af.

Foto: Wim Smeets.

de PTT-tellingen die sinds 1978 gedaan werden. Zwermen Bonte Kraaien, zoals die langs de Zeeuwse kust mosselen op het basalt kapot lieten vallen, verdwenen als sneeuw voor de zon. Na de eeuwwisseling waren alleen nog groepjes in de kleigebieden van Flevoland en Groningen te zien.

Krimp door de mens?

Dat we in Nederland steeds minder Bonte Kraaien zien heeft niet te maken met een sterke afname in de broedgebieden. Er zijn geen aanwijzingen dat de broedpopulatie krimpt. Wat is dan de oorzaak van deze terugtrekkende beweging? De Bonte Kraai is van een trekvogel steeds meer een standvogel geworden. Verscheidene studies suggereren dat dit komt door de hogere wintertemperaturen in Scandinavië, maar ze spreken elkaar onderling tegen. Een interessante gedachte is dat Bonte Kraaien het aanbod van afval volgen. Bijna alle open vuilstorten in Nederland zijn in de laatste decennia gesloten, terwijl de afvalproductie in Scandinavië juist snel toenam. Bonte Kraaien ontdekten deze voedselbron in het vaak iets warmere stedelijke gebied.

Bonte Kraaien zijn steeds minder gaan trekken en zijn tegenwoordig voornamelijk standvogel geworden. Dat zou te maken kunnen hebben met veranderingen in het aanbod van afval en het beheer van afvalopslagplaatsen. Foto: Otte Zijlstra.

Besloten ze daardoor massaal dichtbij huis te blijven 's winters?

Bron: Bericht Sovon, 18 december 2015.

GS

Hoeveel migranten landen er dit jaar in de polder?

Vogels tellen is een voorwaarde voor een goed natuurbesluit. Jaarlijks doen anderhalf duizend vrijwilligers mee aan de telling van trekvogels. Pas als je veranderingen goed vastlegt, kun je daarop inspringen. Daarom tellen vrijwilligers in Nederland al sinds 1947 de watervogels van onze belangrijkste natte gebieden, uiterwaarden en weilanden. Er zijn tegenwoordig bijna 1.600 vrijwillige tellers actief. In uitgestrekte gebieden, zoals op het IJsselmeer en in de Zeeuwse Delta, tellen professionals mee vanuit boten en vliegtuigjes. In januari 2015 telden alle vogelaars samen 5,5 miljoen watervogels in ruim 4.000 gebieden. Daarmee besloegen ze meer dan de helft van de oppervlakte van Nederland.

In het weekend van 16 en 17 januari was het weer zover. De laatste jaren is een trend zichtbaar: er bivakkeren steeds meer watervogels in Nederland.

Het is de tijd van het jaar. Veel broedvogels zijn weg, maar nu arriveren de migranten uit noordelijke streken. Kolganzen in de uiterwaarden, zaagbekken in de plassen. Zoals iedere winter worden ze geteld. Dit weekend is het zover: dan tellen tienduizenden vrijwilligers in 143 landen in hetzelfde weekend zoveel mogelijk watervogels. Het is een jubileum: de vijftigste International Waterbird Census.

Nationale Tuinvogeltelling

In hetzelfde weekend werd ook de Nationale Tuinvogeltelling uitgevoerd. Die wordt jaarlijks georganiseerd door Vogelbescherming en Sovon. In 2015 deden er bijna 45.000 mensen mee – ervaren vogelaars maar ook leken. De deelnemers tellen gedurende een half uur alle vogels in hun tuin of op hun balkon. Vorig jaar eindigden Huismus, Koolmees en Merel bovenaan. Niet zo verrassend, maar er zijn wel degelijk jaarlijkse verschillen. Zo brengen de tellingen ontwikkelingen aan het licht in de tuinvogelstand. Het laagdrempelige project is ook bedoeld om mensen enthousiast te maken voor vogels – en ook wel als public relations voor Vogelbescherming en Sovon. Deelmemers konden het hele weekend de telling uitvoeren.

Trends

De jarenlange datareeksen van verschillende onderzoeken laten een aantal interessante trends zien. Tegenwoordig verblijven er in de winter bijvoorbeeld twee keer zoveel watervogels in Nederland als in 1975. Dat komt vooral doordat de aantallen ganzen en zwanen enorm zijn toegenomen. In onze intensief bemeste weiden vinden ze de hele winter door volop te eten – en tegelijkertijd is de bescherming verbeterd. Er zijn ook soorten waarmee het juist slechter gaat, bijvoorbeeld Tafeleend, Grote Zaagbek, Eider en Zwarte Zee-eend. Gek genoeg ook onze vertrouwde Wilde Eend. Die duikelt naar beneden sinds eind jaren negentig van de vorige eeuw. Het is onduidelijk waardoor dat komt.

Ieder een afgebakend gebiedje

Er is één internationaal telweekend per jaar, maar de Nederlandse tellers gaan een half jaar door, van september tot april. Ze gaan elke maand in een vast weekend op pad in hun eigen, strikt afgebakende gebiedje. Alle tellers geven hun resultaten door aan Sovon, grotendeels online. Een regiocoördinator controleert of er geen rare uitschieters tussen zitten, of onwaarschijnlijke waarnemingen. Op basis van deze gegevens worden door Sovon schattingen gemaakt.

Bron: NRC, 16 januari 2016

GS

Redding Korhoen nabij

Een team van expeditieleden uit Holten speelt in Zweden naar Korhoenders. De delegatie hoopt deze zeldzame vogels te kunnen vangen om ze mee te nemen naar Nederland en vervolgens vrij te laten op de hei van de Sallandse Heuvelrug. Het is een ultieme poging om te voorkomen dat de met uitsterven bedreigde vogel voorgoed uit ons land verdwijnt.

Werden er in 1976 door het hele land nog zo'n vierhonderd broedende koppels geteld, nu is dit nog slechts een handjevol. Om die reden werden ook in 2013 al eens twintig Korhoenders in Zweden gevangen en in Nederland weer losgelaten. Daarvan zijn er naar schatting nog zo'n tien in leven. 'Het zijn met name kuikens die het niet overleven,' zegt boswachter Arend Spijker vanuit Zweden. 'De eerste twee weken leven ze op insecten en door het gehalte stikstof in de bodem zijn die er amper.'

Volgens Spijker is er in Zweden een over-

schot aan Korhoenders: 'Tien procent wordt zelfs afgeschoten. Waar we zoiets hadden van: dan kunnen we die maar beter meenemen.' De Zweedse autoriteiten gaven een vergunning af voor het vangen van de dieren. 'Een arbeidsintensieve klus. We waren de eerste dagen alleen maar bezig met het zoeken van de plekken waar de haantjes baltsen. Intussen hebben we er zes gevangen.'

Vandaag (op vrijdag 22 april 2016, red.) vertrekt het eerste konvooi richting Nederland. 'We rijden vanuit Zweden in één ruk door. Zonder een enkele keer te stoppen, om het stressmoment zo kort mogelijk te houden. De eerste exemplaren laten we dan zaterdag of zondag los.'

Bron: De Telegraaf, 22 april 2016.

GS

Tropische mafkees in het zompige veen

De flamingo is een tropische verschijning die ook in Nederland voorkomt. De eerste associatie die we hebben bij de roze ibisachtige, is niet met het zompige veen van de Lage Landen, maar eerder met van hitte zinderende zoute lagunes in de Cariben onder een strakblauwe lucht. Sinds jaar en dag broeden flamingo's in het Zwillbrocker Venn, een Duits maar bijna Nederlands hoogveengebied ten oosten van Groenlo. Het is het meest noordelijke broedgebied van de roze steltlopers. De naam flamingo heeft naar alle waarschijnlijkheid een relatie met de kleur rood en met vuur, denk maar aan woorden als flama, flamme, vlam. Toch wordt als verklaring van het woord flamingo ook de relatie met Vlaanderen en Vlaams aangegeven, wellicht omdat men ooit de in het druilerige Noordwest-Europa woonachtige Vlamingen (flamencos in het Spaans) een nogal roze huidskleur toedichtte. De roze veren van de flamingo worden echter niet veroorzaakt door gebrek aan zon, maar door carotenen, kleurstoffen die in bijvoorbeeld wortels zitten en ook in garnalen en algen.

De snavel waarmee ze hun voedsel opleberen, verdient nog wel enige aandacht. Die heeft een eigenaardige vorm, iets als een omgekeerd bootje. Flamingo's zijn zogenaamde filter-feeders, ze eten door kleine garnalen, ander kleine diertjes en algen uit het water en van de bodem te filteren. Ze doen dat op hun kop, dat wil zeggen dat de lange nek met aan het uiteinde de kop omlaag wordt gebogen waardoor de kop ondersteboven de bodem raakt. Met de bovensnavel wordt het bodem-

materiaal losgewoeld en vervolgens gefilterd door een kamvormig uitgegroeide structuur van de snavel die als zeef werkt.

Bron: Trouw, 23 april 2016.

GS

Gruttostand in natuurgebied Surhuizumer Mieden verviervoudigd

In de Surhuizumer Mieden in Friesland is sinds 2008 het aantal broedende Grutto's met de factor vijf toegenomen. In 2008 broedden er in het 80 ha grote natuurgebied slechts veertien paartjes, in 2015 waren het er 73. Ook andere weidevogelsoorten zoals de Kievit, Tureluur, Watersnip en Slobeend nemen er toe. Deze ontwikkeling is een gevolg van herinrichtingswerkzaamheden van Staatsbosbeheer én van goed weidevogelbeheer in het gebied. Dat was een positief geluid in het 'Jaar van de Kievit' (2016, red.).

Opkrikplan weidevogelreservaten

De Surhuizumer Mieden zijn onderdeel van het natuurgebied De Mieden in Noord-oost-Friesland en bestaan traditioneel uit hooilanden. In 2008 heeft Staatsbosbeheer met steun van de provincie Friesland maatregelen uitgevoerd uit het zogenaamde 'opkrikplan weidevogelreservaten' om het gebied aantrekkelijker te maken voor weidevogels. Zo is het waterpeil in een groot deel van het gebied verhoogd, zijn slootkanten van flauwe oevers voorzien, zijn er bomen verwijderd en is er geïnvesteerd in de infrastructuur. Dit laatste is van groot belang voor het beheer dat Staatsbosbeheer uitvoert in samenwerking met een aantal boeren uit de omgeving. Zie ook: <http://www.staatsbosbeheer.nl>.

Bron: Bericht Staatsbosbeheer, 29 januari 2016.

GS

Vogelparadijs Griend bedreigd

Vogeleiland Griend dreigt weg te spoelen. De eerder aangelegde zandhaak is door de dynamiek in de Waddenzee verdwenen. Omdat het eiland onmisbaar is voor honderdduizenden trek- en broedvogels, komt Natuurmonumenten in actie.

'De provincie Fryslân heeft nu groen licht gegeven voor een herstelproject,' licht Wadendboswachter Erik Jansen toe. 'We willen nieuwe beschermingsmaatregelen treffen, die aansluiten bij de natuurlijke bouw van Griend.'

Onmisbaar vogelparadijs

'We laten Griend niet wegspoelen,' stelt

Het vogeleiland Griend is vooral voor de Grote Stern een belangrijke broedplek, maar ook veel steltlopers, zoals de Rosse Grutto komen er in de trektijd aan om aan te sterken en op te vetten.
Foto: Otte Zijlstra.

Jansen. 'In voor- en najaar zoeken honderdduizenden trekvogels voedsel op het drooggevallene wad rondom Griend. Kanoeten, Drieteenstrandlopers, Rosse Grutto's en andere steltlopers moeten aansterken, om weer duizenden kilometers te kunnen vliegen. Tijdens hoogwater zoeken de vogels op Griend een veilig heenkomen. In het broedseizoen brengen tienduizenden vogels hun jongen groot op het onbewoonde eiland. Vooral voor de Grote Stern is het eiland een belangrijke broedplek.

Beschermingsmaatregelen

Natuurmonumenten beheert in 2016 dit vogelparadijs precies honderd jaar. Het begon met de bescherming tegen de jacht op vogels en het rapen van eieren. Halverwege de vorige eeuw kwam Natuurmonumenten opnieuw in actie. De aanleg van de Afsluitdijk veranderde stromingen en waterhoogte in de Waddenzee. Griend dreigde te verdwijnen. Het vogeleiland kreeg daarom een zanddijk en later, in de jaren tachtig, een beschermende haak van zand. Die zou Griend minstens vijftienvintig jaar lang beschermen. In de loop der jaren heeft de zee het zand van de haak verplaatst naar de platen achter Griend. De zee krijgt nu weer vat op het eiland en knabbelt er stukken af. Natuurmonumenten moet

opnieuw aan de slag om het vogelparadijs te behouden.

Hulp Rijkswaterstaat

Natuurmonumenten krijgt hulp van Rijkswaterstaat. Deze organisatie heeft veel ervaring en kennis van de Waddenzee en neemt de uitvoering van de werkzaamheden op zich. Met zand dat vrijkomt uit het onderhoud van de vaargeulen, wordt op Griend een beschermende vooroever aangelegd. Hierin worden plaggen van het eiland en schelpenbanken verwerkt. Met de aanleg wordt aangesloten bij de natuurlijke opbouw van Griend. Van nature wordt het eiland beschermd door een wal van schelpen, plantenresten en zand.

Steun voor het herstel

Het project krijgt brede steun. De provincie Friesland en het Waddenfonds dragen samen 2,3 miljoen euro bij aan het herstelproject. De totale kosten van het project worden geschat op ruim 2,5 miljoen euro. Binnenkort start Natuurmonumenten een fondsenwervende actie om het resterende bedrag in te zamelen. Het is de bedoeling om in de nazomer van 2016 te starten met de werkzaamheden op Griend.

Natuurlijke ontwikkeling

Na de aanleg van de nieuwe vooroever krijgt Griend weer de ruimte om zich natuurlijk te ontwikkelen. Naar verwachting zal het eiland gemiddeld zeven meter per jaar naar het oosten gaan wandelen. Om te leren van de maatregelen start Natuurmonumenten samen met onderzoeksinstituten een uitgebreid onderzoeks- en monitoringstraject naar de effecten op de ontwikkeling van het eiland en de vogels. Deze kennis komt ook van pas in andere delen van het Waddengebied. De tijd moet uitwijzen of het eiland zich in de toekomst zelf in stand kan houden. Zie ook: <http://www.natuurmonumenten.nl>.
Bron: Natuurmonumenten, 8 februari 2016.

GS

Veldwaarnemingen

Ook in deze aflevering van de veldwaarnemingen is er geen lijst van losse waarnemingen meer opgenomen. De meeste waarnemingen in de lijsten van voorgaande afleveringen van de rubriek Veldwaarnemingen waren doorgegeven via de website Waarneming.nl. Deze waarnemingen kunt u op internet vinden via: <http://vogeljaar.waarneming.nl/>. Hieronder een selectie van waarnemingen waarbij een foto was aangeleverd. Bijzondere waarnemingen – zo mogelijk met foto – kunt u inzenden via de website Waarneming.nl (<http://www.waarneming.nl>) met gebruikmaking van de werkgroep 'Het Vogeljaar'. U moet daarvoor wel geregistreerd en aangemeld zijn als gebruiker van deze werkgroep. U kunt die waarnemingen ook rechtstreeks inzenden naar de redactie, ter attentie van Gerbert Strang, e-mail: gerbert.strang@gmail.com. Indien dat niet mogelijk is, per post naar: G. Strang, Dilleveld 19, 7006 TN Doetinchem.

Purperreiger *Ardea purpurea*, 5 mei 2016, Giethoorn (Ov.).

Foto: O.W. Zijlstra.

Ruigpootbuizerd *Buteo lagopus*, 16 maart 2016, Oostvaardersplassen (Fld.). Een mannetje in het derde kalenderjaar.

Foto: E. Winkel.

Ringsnaveleend *Aythya collaris*, 15 maart 2016, Zaandam (N.-H.). Broedt in Noord-Amerika en overwintert vanaf Zuidwestelijk Brits Columbia en Zuidelijk New England en zuidelijk tot Zuid-Mexico, Caribische eilanden en lokaal tot Panama. Al voor 1986 waren er twee terugmeldingen van geringde exemplaren die de Atlantische Oceaan overstaken. Een in New Brunswick, Canada, geringd exemplaar werd binnen drie maanden in Wales aangetroffen en één in maart 1977 in Engeland geringde vogel werd in mei 1977 in Groenland geschoten. Het eerste geval voor Europa was in de 20e eeuw in 1955 in Gloucestershire, Engeland. Vooral sinds 1970 nam het jaarlijkse aantal op de Britse Eilanden fors toe tot een totaal van 335 gevallen tot en met 1993. In april 1996 werd het eerste vrouwtje voor Nederland vastgesteld.

Foto: E. de Waard.

Kemphaan *Philomachus pugnax*, 15 mei 2016, Workumerwaard (Fr.). Deze Kemphaan werd vorig jaar op 6 april in de Workumerwaard gevangen en uitgerust met een zender. Na lange omzwerving in Rusland tijdens het broedseizoen heeft hij een deel van de herfst in Marokko doorgebracht en hij is begin december naar Spanje (Coto de Doñana) gevlogen, waar hij overwinterde. Op 26 april 2016 is hij naar het noorden gevlogen en via stops in Frankrijk en België uiteindelijk op 6 mei 2016 weer in de buurt van de Workumerwaard aangekomen. De zender gaf de laatste data op zaterdag 14 mei 2016. Op de foto is te zien dat de zender loshangt. Er is dus een kans dat de zender later is afgevallen. Enige tijd werden geen signalen meer ontvangen, maar later bleek deze vogel toch in Rusland te zijn aangekomen.

Foto: O.W. Zijlstra.

Steenloper *Arenaria interpres*, 28 april 2016, Deventer (Ov.).

Foto: E. Winkel.

Poelruiter *Tringa stagnatilis*, 25 april 2016, 't Hilgelo, Winterswijk (Gld.). Broedt van Oost-Polen en Oost-Roemenië tot in Oost-Azië; overwintert in tropisch Afrika, Zuid-Azië en Australië. De soort wordt jaarlijks in Nederland gezien. De meeste exemplaren worden in de maanden april-mei en juli-augustus waargenomen.

Foto: E. de Waard.